

Η θεματική ευρετηρίαση στη Βιβλιοθήκη 2.0 : η συνάντηση του παραδοσιακού με το νέο

Περίληψη

Στο παρόν άρθρο θα αναφερθούμε στα εργαλεία θεματικής ευρετηρίασης που έχουν αναπτυχθεί και που χρησιμοποιούνται ευρέως στη χώρα μας και στις αδυναμίες τους στην καθημερινή πρακτική, στην αναγκαιότητα ανάπτυξης της συνεργατικότητας μεταξύ των βιβλιοθηκών καθώς και στις νέες δυνατότητες που προσφέρει η συμβολή των χρηστών μέσω τεχνολογιών Web 2.0 στον εμπλουτισμό των θεματικών όρων και στη πιθανή αξιοποίησή τους από τη βιβλιοθήκη.

Λέξεις κλειδιά: Θεματική ευρετηρίαση, αρχείο καθιερωμένων όρων, καθιερωμένες εγγραφές, θεματικές επικεφαλίδες, κοινωνικές επισημειώσεις

Abstract

This article is reported to the tools of subject indexing, which have been developed in our country and their weaknesses which affect the cataloguers' work. Moreover, we refer to the necessity for new synergies between academic and other libraries to face these weaknesses. In this context, we focus on the assessment of the semantic value of the concepts expressed by the social tags and discuss the possibility of their incorporation in the well-formed and structured library authority file.

Keywords: Subject indexing, authority file, authority records, subject headings, social tagging

1. Το σύνθετο περιβάλλον της θεματικής ευρετηρίασης στους οργανισμούς πληροφόρησης.

Η θεματική ευρετηρίαση έχει ως στόχο να υποστηρίξει τη προσέγγιση του χρήστη στο υλικό μιας συλλογής μέσω ενός θεματικού ευρετηρίου. Για την υποστήριξη της αναζήτησης οι περισσότερες βιβλιοθήκες χρησιμοποιούν συστήματα προσυνδυασμένης ευρετηρίασης. Στόχος της διαδικασίας διαμόρφωσης μιας σύνθετης θεματικής επικεφαλίδας, όπως και των συνεπαγόμενων σχετικών επιλογών, είναι η δημιουργία ενός αποτελέσματος που προσεγγίζει, στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, τον τρόπο που η πλειονότητα των δυνητικών χρηστών θα αναζητούσε το συγκεκριμένο θέμα. Είναι ευνόητο ότι αυτή η προσέγγιση

παρουσιάζει ένα σοβαρότατο πρόβλημα υποκειμενικότητας, τόσο από τον χρήστη όσο και από τον ευρετηριαστή. (Μώκος, 2001) Στις περισσότερες, των περιπτώσεων χρήσης προσυνδυασμένης ευρετηρίασης επιδιώκεται, στη βάση συγκεκριμένων αρχών, μεθόδων και τεχνικής, να επιλεγεί μία και η πλέον κατάλληλη θεματική επικεφαλίδα, από το σύνολο των πιθανών, για το κάθε θέμα που σχετίζεται με ένα τεκμήριο.

Τα συστήματα αυτοματοποίησης των βιβλιοθηκών διαθέτουν εργαλεία τα οποία στοχεύουν στην ομαδοποίηση των τεκμηρίων συναφούς αντικειμένου, στην καθοδήγηση της θεματικής αναζήτησης του χρήστη αλλά και στην διευκόλυνση του βιβλιοθηκονόμου για την εργασία της θεματικής ευρετηρίασης, μέσω της διάκρισης σε προτιμωμένους και μη προτιμωμένους και της επεξήγησης του τρόπου χρήσης και του πεδίου εφαρμογής τους.

Ωστόσο, καθώς στην χώρα μας δεν έχει επιτευχθεί μια εθνική συλλογική και συντονισμένη προσπάθεια για κεντρική καταλογογράφηση, δηλαδή καταλογογράφηση μίας και μόνο φοράς κάθε τεκμηρίου από έναν κεντρικό οργανισμό και της διαμοίρασης της εγγραφής του σε κάθε ενδιαφερόμενη βιβλιοθήκη, και επομένως δεν έχει αναπτυχθεί ένας εθνικός κατάλογος καθιερωμένων αρχείων και παράλληλα δεν έχει διαμορφωθεί μια εθνική πολιτική για τα εργαλεία και τους κανόνες που θα πρέπει οι βιβλιοθήκες της χώρας μας να ακολουθούν. Συνεπώς, κάθε βιβλιοθήκη έχει διαμορφώσει τις δικές της πολιτικές και πρακτικές ως μονάδα και καλείται στην συνέχεια να αντιμετωπίσει τα όποια προβλήματα ή προβληματισμούς μπορεί να ανακύψουν σε τοπικό επίπεδο. Τα προβλήματα που ανακύπτουν αφορούν τόσο τον χρήστη στο στάδιο της θεματικής αναζήτησης όσο και τον βιβλιοθηκονόμο στο στάδιο δημιουργίας της σωστής εγγραφής του τεκμηρίου και του ευρετηρίου καθιερωμένων επικεφαλίδων στον κατάλόγό του. Τα προβλήματα αυτά είναι εμφανή μέσα από αναζητήσεις σε συλλογικούς καταλόγους βιβλιοθηκών όπου η συνέπεια του βιβλιοθηκονόμου απέναντι στα πρότυπα, τα εργαλεία και τους κανόνες που η δική του βιβλιοθήκη ακολουθεί, χάνεται όταν συγχωνεύεται με τις προσπάθειες και άλλων συναδέλφων του που ακολούθησαν και αυτοί με τη σειρά την ίδια συνέπεια αλλά σε άλλα πρότυπα, εργαλεία και κανόνες.

Η βιβλιοθηκονομική κοινότητα προσπαθεί να απαντήσει στις χρόνιες αλλά σημαντικές αδυναμίες, αξιοποιώντας μια σειρά από νέες δυνατότητες και προκλήσεις που παρουσιάζονται με την ανάπτυξη του Ιστού 2.0. Συγκεκριμένα παρατηρείται το φαινόμενο της άμεσης παραγωγής μεταδεδομένων, όχι μόνο από τους επιστήμονες της πληροφόρησης ή τους δημιουργούς της πληροφορίας αλλά και από τους χρήστες της. Στους ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης οι συνδέσεις και η αρχειοθέτησή τους συνδυάζονται με σχόλια ή λέξεις – κλειδιά, που είναι μια μορφή αδόμητης αλλά ρητής δημιουργίας μεταδεδομένων από τους χρήστες της πληροφορίας. Η διαδικασία αυτή είναι το λεγόμενο «social tagging». Στην βιβλιογραφία το φαινόμενο αναφέρεται και με τους όρους «κοινωνική ταξινόμηση» (social classification), ή «κοινωνική ευρετηρίαση» (social indexing) (McCulloch, E. & MacGregor, G., 2006). Οι επισημειώσεις (tags), είναι στην ουσία, λέξεις – κλειδιά, θεματικοί όροι, που επιλέγονται από τους χρήστες συχνά μαζί με μια σύντομη περιγραφή του ιστοτόπου που μπορούν να τις διαμοιραστούν με τους άλλους χρήστες και να δημιουργήσουν μια κοινωνική ταξινόμηση (folksonomy). Σήμερα το φαινόμενο αυτό έχει επεκταθεί και σε οργανισμούς πληροφόρησης όπως βιβλιοθήκες, μουσεία αλλά και αρχεία, όπου η χρήση των «tags» είναι παράλληλη με τα παραδοσιακά και ισχυρά συστήματα οργάνωσης γνώσης που διαθέτουν. Η αξιοποίηση σήμερα των κοινωνικών ταξονομιών, ως ένα ένας τρόπος εμπλουτισμού των ευρετηρίων τους, είναι μια δυναμική για τις βιβλιοθήκες.

Στο παρόν άρθρο θα αναφερθούμε στα εργαλεία θεματικής ευρετηρίασης που έχουν αναπτυχθεί και που χρησιμοποιούνται ευρέως στη χώρα μας και στις αδυναμίες τους στην καθημερινή πρακτική, στην αναγκαιότητα ανάπτυξης της συνεργατικότητας μεταξύ των βιβλιοθηκών καθώς και στις νέες δυνατότητες που προσφέρει η συμβολή των χρηστών μέσω τεχνολογιών Web 2.0 στον εμπλουτισμό των θεματικών όρων και στη πιθανή αξιοποίησή τους από τη βιβλιοθήκη.

2. Βιβλιογραφική επισκόπηση

Η σημασία της χρήσης ενός ελεγχόμενου λεξιλογίου βάσει του οποίου θα γίνεται η θεματική ευρετηρίαση (είτε μέσω καταλόγων θεματικών επικεφαλίδων, είτε μέσω δομημένων θησαυρών γνώσεων) και της ύπαρξης ποιοτικών εργαλείων για το σκοπό αυτό έχει τονισθεί σε πλήθος εισηγήσεων στην Ελλάδα (Γιαννίμπας, 2005, Τσάφου & Χατζημαρή, 2001). Ωστόσο, η θεματική ευρετηρίαση στις ελληνικές βιβλιοθήκες υπήρξε και εξακολουθεί να αποτελεί ένα σημαντικό και ίσως ανασταλτικό παράγοντα στην ανάπτυξή τους κυρίως εξαιτίας της έλλειψης βοηθημάτων (Τσάφου & Χατζημαρή, 2001). Οι βιβλιοθήκες είτε χρησιμοποιούν μόνο ξενόγλωσσα εργαλεία, είτε μόνο κάποιον από τους καταλόγους ελληνικών θεματικών επικεφαλίδων που έχουν αναπτυχθεί, είτε συνδυασμό αυτών για να δημιουργήσουν δικούς τους καταλόγους θεματικών επικεφαλίδων.

Στην περίπτωση των ξενόγλωσσων θεματικών επικεφαλίδων, όπου η μετάφραση είναι σχεδόν αναπόφευκτη, συνήθως αποδίδεται η ίδια έννοια με διαφορετική λεκτική απόδοση ή/και ερμηνεία, με αποτέλεσμα να μην εξασφαλίζεται η θεματική ομοιογένεια μεταξύ των βιβλιοθηκών, για αυτό δεν είναι λίγες οι βιβλιοθήκες, όπως για παράδειγμα η Βιβλιοθήκη του Παντείου Πανεπιστημίου, που οργανώνουν τα αρχεία των καθιερωμένων όρων παράλληλα σε δύο γλώσσες (Τσάφου & Χατζημαρή, 2001).

Η πρόκληση για παροχή πολυγλωσσικής θεματικής πρόσβασης στους καταλόγους έχει απαντηθεί με συγκεκριμένα φιλόδοξα ευρωπαϊκά προγράμματα και το πιο γνωστό είναι το MACS (Multilingual access to subjects) project, το οποίο ξεκίνησε το 1997 από την Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελβετίας, την Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας, και την Γερμανική Βιβλιοθήκη. Ο Clavel-Merrin (2004) κάνει μια επισκόπηση της ιστορίας και της προόδου του προγράμματος MACS, και εξηγεί πως δημιουργήθηκαν διασυνδέσεις μεταξύ μεμονωμένων επικεφαλίδων από τρεις θεματικούς θησαυρούς σε τρεις γλώσσες: τη γερμανική SWD/RSWK (Schlagwortnormdatei/Regeln für den Schlagwortkatalog), τη γαλλική RAMEAU (Répertoire d'autorité-matière encyclopédique et alphabétique unifié), και την αγγλική LCSH.

Επιπρόσθετα, έρευνα ακόμα γίνεται και για την βελτίωση και περαιτέρω ανάπτυξη των ήδη υπάρχοντων εργαλείων. Πολύ συχνά έχουν γίνει κριτικές για τις θεματικές επικεφαλίδες της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου (LCSH), τόσο για την πολιτική άποψη που εκφράζουν, όσο και για τις αδυναμίες και ασυνέπειες τους (Taylor and Joudrey, 2002). Παράλληλα γίνονται προσπάθειες αναθεώρησης τους, η πιο σημαντική της αναθεώρησης των LCSH ήταν το σχήμα FAST της OCLC (Faceted Application of Subject Terminology), που έχει περιγραφεί από τους O'Neill και Chan (2003). Επιπλέον, έρευνα έχει γίνει και για τα λάθη και τις ασυνέπειες καταλόγων που οφείλονται σε άλλους παράγοντες (π.χ. σε τεχνικά λάθη του καταλογογράφου ή σε έλλειψη γνώσεών του) και στον έλεγχο που πρέπει να υπόκειται το αρχείο καθιερωμένων όρων του καταλόγου (Ανθη-Καλοφωλιά, 2004; Μπουλαλά, 2000) καθώς και στα προβλήματα διαλειτουργικότητας που εμφανίζονται στους καταλόγους βιβλιοθηκών κατά την δημιουργία των «παραδοσιακών» σημείων πρόσβασης (Πεπονάκης & Σφακάκης 2008). Η ανάγκη για διαλειτουργικότητα των μεταδεδομένων βιβλιογραφικών

καταλόγων και ψηφιακών βιβλιοθηκών έχει προβληματίσει με σκοπό την ενιαία πρόσβαση στη πληροφορία μέσω κοινών ευρετηρίων και καθιερωμένων όρων (Γαβρίλης Δ., Κακάλη Κ. & Διακάκη, 2007), αν και ο ψηφιακός χάρτης σήμερα σε σχέση με πολιτικές κοινής πρόσβασης δεν είναι ομοιόμορφος.

Από την άλλη όχθη, αμέσως μετά την ανάπτυξή τους τα συστήματα των «κοινωνικών επισημειώσεων» έγιναν αντικείμενο έρευνας και μελέτης για πολλές κατηγορίες επιστημόνων. Στο χώρο των βιβλιοθηκών, μετά την υλοποίηση τεχνολογιών που επιτρέπουν την ενεργή συμμετοχή των χρηστών, όπως νέας γενιάς καταλόγων (OPAC 2.0), μια σειρά έρευνες είχαν στόχο την σύγκριση των κλασικών θεματικών ευρετηρίων με τα λεξιλόγια που χρησιμοποιούν για ευρετηρίαση οι χρήστες τους. Η Margaret Kipp (2006) συγκρίνοντας τα λεξιλόγια των χρηστών, των συγγραφέων και των καταλογογράφων μέσω της ανάλυσης των επισημειώσεων του CiteULike, ενός ιστοτόπου κοινωνικής σελιδοσήμανσης για την οργάνωση της ακαδημαϊκής βιβλιογραφίας, διαπίστωσε ότι οι επισημειώσεις των χρηστών σχετίζονται τόσο με τους θεματικούς περιγραφείς των καταλογογράφων όσο και με τις λέξεις-κλειδιά που χρησιμοποίησαν οι συγγραφείς. Οι περισσότερες από αυτές τις επισημειώσεις είναι όροι πλατύτεροι ή όροι νέοι. Ομοίως οι Lin, Beaudoin, Bui, και Desai (2006) συγκρίνουν τις κοινωνικές επισημειώσεις με ελεγχόμενα λεξιλόγια αλλά και με συστήματα αυτόματης ευρετηρίασης από τους τίτλους. Ενδιαφέρουσα ακόμα ήταν η έρευνα του J. Voss (2006) που διερεύνησε τις ομοιότητες αλλά και τις διαφορές των κοινωνικών ταξονομιών (folksonomies) της Wikipedia, και των παραδοσιακών ιεραρχικών συστημάτων ταξινόμησης (π.χ. Dewey Decimal Classification).

Σε σχέση με τις θεματικές επικεφαλίδες, οι Yi και Chan (2009) διερεύνησαν τις συσχετίσεις των LCSH και των κοινωνικών επισημειώσεων που πήραν από το Delicious. Στην ίδια λογική οι Thomas, Caudle and Schmitz (2009) παρουσίασαν επίσης μια σύγκριση κοινωνικών επισημειώσεων με τις θεματικές επικεφαλίδες (LCSH), με βάση ένα δείγμα 10 βιβλίων από διαφορετικές βιβλιοθήκες και θεματικές περιοχές που παρουσιάζουν υψηλό βαθμό υποκειμενικότητας στη χρήση τους (πχ λογοτεχνία, θρησκεία).

Ενδιαφέρουσα ήταν και η έρευνα (Mendes, Quinonez-Skinner & Skaggs, 2008) που έδειξε ότι η χρήση των επισημειώσεων της LibraryThing, μπορεί να μετατρέψει τους καταλόγους (OPACs) σε ανοικτούς διαδραστικούς και εύχρηστους ιστότοπους. Το LibraryThing (<http://www.librarything.com/>), είναι ένας ιστότοπος κοινωνικής καταλογογράφησης, που επιτρέπει ανάμεσα στα άλλα και τις κοινωνικές επισημειώσεις στις βιβλιογραφικές εγγραφές, που χρησιμοποιούνται για την οργάνωση των προσωπικών συλλογών των χρηστών. Η Lawson (2009) στο ίδιο πλαίσιο συγκρίνει σε 31 γενικές θεματικές κατηγορίες και τις επισημειώσεις από το Amazon.com και το LibraryThing για ένα δείγμα 155 βιβλίων και ισχυρίζεται ότι οι κοινωνικές επισημειώσεις μπορεί να εμπλουτίσουν τη θεματική πρόσβαση αλλά και τη συνεργασία των βιβλιοθηκονόμων με τους χρήστες.

3. Παραδοσιακό περιβάλλον θεματικής ευρετηρίασης

3.1. Κατάλογοι

Οι κατάλογοι θεματικών επικεφαλίδων χρησιμοποιούν λεκτικούς όρους για τη θεματική απόδοση του περιεχομένου των τεκμηρίων και των πληροφοριών. Καθορίζουν σχέσεις μεταξύ αυτών των όρων για να καταδείξουν τη συνωνυμία και τη θεματική συγγένεια. Για τη θεματική εξειδίκευση χρησιμοποιούν "σύνθετους όρους", οι οποίοι αναπτύσσονται οριζόντια

σε σειριακή μορφή με την προσθήκη τόσων όρων, όσων απαιτούνται για την απόδοση της εξειδίκευσης του περιεχομένου του τεκμηρίου. (Τσάφου & Χατζημαρή, 2001).

Ο γνωστότερος από τους γενικούς θεματικούς καταλόγους που έχει χρησιμοποιηθεί ευρύτερα διεθνώς και έχει βασισθεί, με μετάφραση και αναγκαίες προσαρμογές, είναι ο κατάλογος των θεματικών επικεφαλίδων της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου (Library of Congress Subject Headings, LCSH). Αντίστοιχα στην Ελλάδα ανάλογοι κατάλογοι είναι ο Κατάλογος Καθιερωμένων Επικεφαλίδων της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, ο Κατάλογος Καθιερωμένων Τύπων του Συλλογικού Καταλόγου Δημοσίων Βιβλιοθηκών, ενώ μια σειρά από βιβλιοθήκες έκαναν έντυπες ή ηλεκτρονικές εκδόσεις το αρχείο των θεματικών τους επικεφαλίδων όπως του Α.Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης, της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών, ο Αλφαβητικός Κατάλογος Θεματικών Περιγραφών της Παπαχααραλαμπίου Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Ναυπάκτου, της Ζωσιμαίας Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Ιωαννίνων κ. α.

Ο Κατάλογος Καθιερωμένων Επικεφαλίδων που ανέπτυξε το Τμήμα Καταλόγων της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, είναι βασισμένος κατά πολύ σε μετάφραση και προσαρμογή επικεφαλίδων από την LCSH. Το 1996 εκδόθηκε η ελληνική έκδοση της Γενικής Διάταξης για Καθιερωμένους Τύπους UNIMARC / Authorities και το επόμενο βήμα, ήταν η έκδοση του καταλόγου σε CD-ROM το 2003, το οποίο περιλάμβανε 61.140 καθιερωμένες επικεφαλίδες, 28.113 μη καθιερωμένες επικεφαλίδες σε παραπομπή «βλέπε» και 29.156 παραπομπές «βλέπε επίσης», διατέθηκε δωρεάν και αποδείχθηκε σημαντικό εργαλείο για τις Βιβλιοθήκες (Στρατής, 2006).¹

Ανάλογο κατάλογο ανέπτυξε και ο Συλλογικός Κατάλογος Δημοσίων Βιβλιοθηκών (ΣΚΔΒ), ο οποίος το 2000 εξέδωσε σε πέντε τόμους τον Κατάλογο Καθιερωμένων Τύπων του Συλλογικού Καταλόγου Δημοσίων Βιβλιοθηκών. Στις αρχές του 2008 έκανε διαθέσιμο μέσω διαδικτύου τον Κατάλογο Θεματικών Υποδιαίρέσεων Αρχείων Καθιερωμένου Τύπου στο ΣΚΔΒ, ενώ το καλοκαίρι του ίδιου έτους έκανε διαθέσιμο ξανά μέσω διαδικτύου σε pdf αρχεία και σε μορφή GARE έτσι όπως προκύπτει μέσα από το υποσύστημα του ΑΒΕΚΤ με περίπου 108.000 Εγγραφές Καθιερωμένων Τύπων. Ο ΣΚΔΒ δίνει κάποιες γενικές οδηγίες – κανόνες καθιέρωσης επικεφαλίδων και κάποιους επιπλέον κανόνες για τη δημιουργία αρχείων καθιερωμένου τύπου γεωγραφικών ονομάτων ή ονομάτων περιοχών.

Τέλος πρέπει να αναφέρουμε, πως καθώς ένας από τους βασικούς στόχους του Συλλογικού Καταλόγου των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών είναι η αναβάθμιση της ποιότητας των βιβλιογραφικών εγγραφών, μέσω της ανάπτυξης και εξέλιξης τυποποιημένων μεθόδων περιγραφικής και θεματικής καταλογογράφησης, για την επίτευξή του έκρινε αναγκαία την σύσταση δύο διαρκών επιτροπών καταλογογράφησης, μίας περιγραφικής και μίας θεματικής. Ως βασικός στόχος της Διαρκούς Επιτροπής Θεματικής Καταλογογράφησης (Δ.Ε.Θ.Κ.) ορίστηκε η δημιουργία καθιερωμένων αρχείων αποδόσεων τυποποιημένων θεμάτων και ονομάτων στην ελληνική γλώσσα, πράγμα που επίσης απουσιάζει από τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες (Κούης ...[κ.ά.], 2005).

¹ Αν το 2006 οι εγγραφές αριθμούσαν 216.000 περίπου συνολικά (θέματα, ονόματα, γεωγραφικά, ομοιόμορφους τίτλους) οι θεματικές επικεφαλίδες του Κογκρέσου σήμερα είναι πάνω από 6 εκ. εγγραφές, με το μεγαλύτερο όγκο τα ονόματα 5,2 εκ. περίπου).

3.2. Οι δυσκολίες του θεματικού καταλογογράφου στην καθημερινή πρακτική

Εξαιτίας της έλλειψης εθνικής συλλογικής και συντονισμένης προσπάθειας για κεντρική καταλογογράφηση, ο καταλογογράφος καλείται κάθε φορά να αντιμετωπίσει ένα πλήθος προβλημάτων που σχετίζονται τόσο με την προσπάθειά του να δημιουργήσει τη σωστή εγγραφή του τεκμηρίου που έχει στα χέρια του, όσο και με τη προσπάθειά του να τηρήσει τα πρότυπα και τους κανόνες που η βιβλιοθήκη στην οποία εργάζεται έχει υιοθετήσει και ακολουθεί. Στο σημείο αυτό πρέπει να διευκρινίσουμε ότι τα παρακάτω προβλήματα εμφανίζονται περισσότερο όταν ο καταλογογράφος δημιουργεί μια πρωτότυπη εγγραφή και λιγότερο όταν εισάγει με αυτοματοποιημένο τρόπο μια εγγραφή από κάποιον τρίτο κατάλογο² που στη συνέχεια καλείται να διορθώσει ή να εμπλουτίσει ώστε να εισαχθεί σωστά στον δικό του κατάλογο.

Για την επιλογή και καθιέρωση των επικεφαλίδων, άλλες βιβλιοθήκες ακολουθούν για παράδειγμα τις καθιερωμένες επικεφαλίδες της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, άλλες τις καθιερωμένες επικεφαλίδες της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου (στην αγγλική ή/και της απόδοσης τους στην ελληνική), άλλες τις καθιερωμένες επικεφαλίδες του Συλλογικού Καταλόγου των Δημοσίων Βιβλιοθηκών, άλλες κάποιο δικό τους ελεγχόμενο λεξιλόγιο ή όρους από κάποιο θησαυρό (ελληνόγλωσσο ή/και ξενόγλωσσο) για τις περιπτώσεις των θεμάτων κλπ. αλλά και άλλες που ακολουθούν συνδυασμό δύο ή περισσότερων καταλόγων καθιερωμένων επικεφαλίδων.

Στην προσπάθεια λοιπόν να επιλεγούν οι επικεφαλίδες που θα αντικατοπτρίζουν κατά το δυνατόν το σύνολο του περιεχομένου και της ταυτότητας του τεκμηρίου, ο καταλογογράφος καλείται αρχικά να αναζητήσει εάν κάποια άλλη βιβλιοθήκη διαθέτει ήδη το τεκμήριο³ το οποίο πραγματεύεται καθώς επίσης και οπουδήποτε αλλού θεωρεί και κρίνει ότι μπορεί να αντλήσει την πληροφορία που αναζητεί.

Ολοκληρώνοντας λοιπόν το στάδιο της αναζήτησης του τεκμηρίου ο βιβλιοθηκονόμος καταλήγει είτε στην εύρεση πλήθους εγγραφών του τεκμηρίου, είτε σε μηδενικό αποτέλεσμα που συνεπάγεται την πρωτότυπη επεξεργασία αυτού.

Ξεκινώντας λοιπόν με το πρώτο ενδεχόμενο, ερχόμαστε αντιμέτωποι με ένα μεγάλο αριθμό επικεφαλίδων που αφορούν και περιγράφουν το τεκμήριο και που μπορεί να παρουσιάζουν μικρές ή μεγάλες αποκλίσεις από εγγραφή σε εγγραφή⁴. Για λόγους διασφάλισης ομοιομορφίας, Ποιες όμως από αυτές τις επικεφαλίδες είναι οι σωστότερες, καταλληλότερες και συμφωνούν με την πολιτική που η δική του βιβλιοθήκη ακολουθεί; Δεδομένου ότι το ερώτημα είναι σύνθετο, ο βιβλιοθηκονόμος καλείται να ελέγξει τα αποτελέσματα της έρευνάς του στον/στους καταλόγους καθιερωμένων επικεφαλίδων που η

² Αυτό βέβαια με την προϋπόθεση ότι η άλλη Βιβλιοθήκη χρησιμοποιεί την ίδια πολιτική τόσο στα πρότυπα όσο και στους κανόνες.

³ Και αυτό όχι μόνο γιατί εξοικονομείται χρόνος όσο και επειδή η επιλογή τους αρκετές φορές απαιτεί εργασιακή εμπειρία αλλά και εξειδικευμένες γνώσεις του γνωστικού αντικείμενου του τεκμηρίου. Έτσι, ειδικά σε περιπτώσεις Βιβλιοθηκών που καλύπτουν πλήθος γνωστικών αντικειμένων και το εύρος της εμπειρίας και της γνώσης των γνωστικών αντικειμένων του Βιβλιοθηκονόμου είναι μικρό σε κάθε ένα από αυτά, η επιλογή ενός συναδέλφου του που εργάζεται σε κάποια εξειδικευμένη Βιβλιοθήκη και πραγματεύεται συνεχώς τεκμήρια του ίδιου αντικείμενου είναι πολύτιμη.

⁴ Εμφανίζονται μεγαλύτερες αποκλίσεις ως προς τις θεματικές επικεφαλίδες και μικρότερες ως προς τις υπόλοιπες καθιερώσεις.

βιβλιοθήκη του έχει επιλέξει να χρησιμοποιεί και τελικά να αποφασίσει ποιές επικεφαλίδες θα προσθέσει στην εγγραφή.

Στην περίπτωση του δεύτερου σεναρίου, δηλαδή στην περίπτωση όπου το τεκμήριο δεν έχει βρεθεί σε κάποιον κατάλογο, ο καταλογογράφος καλείται να επιλέξει τις σωστές επικεφαλίδες αρχικά από τους καταλόγους καθιερωμένων επικεφαλίδων που χρησιμοποιεί, ή να δημιουργήσει νέες, ή να αναζητήσει εκ νέου την οποιαδήποτε πληροφορία υπάρχει στο ίδιο το τεκμήριο, στο διαδίκτυο, σε εγκυκλοπαίδειες, βιογραφικά λεξικά ως προς τις επικεφαλίδες που αφορούν την πνευματική υπευθυνότητα, τις σειρές κλπ. και να τις καθιερώσει για πρώτη φορά ο ίδιος.

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω ο χρόνος που έχει δαπανήσει ο καταλογογράφος μόνο για την επιλογή των επικεφαλίδων είναι αρκετά μεγάλος. Πέραν των παραπάνω προβλημάτων που αντιμετώπισε έχει πλέον να επιλύσει και τα ζητήματα που θα προκύψουν κατά την σωστή καθιέρωση αυτών των επικεφαλίδων στο σύστημά του. Τα προβλήματα μπορεί να προκύπτουν από:

- ταυτόχρονη χρήση παλαιότερης και νεότερης έκδοσης ενός καταλόγου επικεφαλίδων
- μη σωστή κατανόηση και χρήση των οδηγιών των UNIMARC Authorities ή MARC21 Format for Authority Data
- μη σωστή απόδοση στην ελληνική ξενόγλωσσων επικεφαλίδων
- μη ολοκληρωμένη επικεφαλίδα

Για να γίνει κατανοητό το πλήθος των ζητημάτων που μπορεί να ανακύψει κατά την διαδικασία της καθιέρωσης των επικεφαλίδων στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφέρουμε κάποια παραδείγματα αυτών:

1. Δεν είναι λίγες οι βιβλιοθήκες στη χώρα μας που χρησιμοποιούν τις καθιερωμένες θεματικές επικεφαλίδες της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου. Προβλήματα και λάθη μπορεί να προκύψουν όταν για παράδειγμα χρησιμοποιούνται παράλληλα ή κατά περίπτωση ο κατάλογος που βρίσκεται στο διαδίκτυο και παλαιότερη έκδοση του έντυπου καταλόγου, όταν ο βιβλιοθηκονόμος δεν είναι σε θέση να διακρίνει τις λάθος αναπτυγμένες (θεματικά, χρονολογικά, γεωγραφικά) θεματικές επικεφαλίδες που εμφανίζονται μέσα από τον ηλεκτρονικό κατάλογο, δεν γνωρίζει τους κανόνες για την καθιέρωση σε διάταξη MARC21 ή δεν γνωρίζει την αντιστοίχιση των πεδίων μεταξύ MARC21 και UNIMARC για όσους πρέπει να καθιερώσουν σε διάταξη UNIMARC. Ωστόσο, τα προβλήματα συνεχίζονται όταν η βιβλιοθήκη αποφασίζει να αποδώσει στα ελληνικά τις θεματικές επικεφαλίδες, να χρησιμοποιήσει θεματικές επικεφαλίδες που πιστεύει ότι θίγουν εθνικά ζητήματα (π.χ. Macedonia (Republic)), να χρησιμοποιήσει επικεφαλίδες που δεν ανταποκρίνονται στην ελληνική πραγματικότητα (π.χ. football και soccer).

2. Ένα άλλο ενδεικτικό παράδειγμα αφορά στον Κατάλογο των Καθιερωμένων Επικεφαλίδων (Authorities) της Εθνικής Βιβλιοθήκης που δημοσιεύτηκε σε μορφή CD-ROM το 2003. Δεδομένου του ότι από το 2003 έχουν προστεθεί πλήθος εγγραφών στην Εθνική Βιβλιοθήκη μπορεί κανείς να φανταστεί και το μέγεθος των νέων επικεφαλίδων που έχει δημιουργήσει. Έτσι οι περισσότερες βιβλιοθήκες χρησιμοποιούν παράλληλα ή/και μόνο τις επικεφαλίδες έτσι όπως εμφανίζονται μέσα από τον Δημόσιο Κατάλογο OPAC. Ωστόσο καθώς μέσα από τον Δημόσιο Κατάλογο δεν μπορεί να δει την πλήρη εγγραφή της επικεφαλίδας που επιθυμεί να εισάγει, μπορεί μόνο να έχει εικόνα για τις παραπομπές τύπου

βλέπε επίσης και για το αν η επικεφαλίδα δέχεται γεωγραφική υποδιαίρεση (με τη χρήση του αστερίσκου *), δεν έχει εικόνα για τις διευκρινιστικές σημειώσεις που μπορεί να έχουν δοθεί και έχει μερική εικόνα των παραπομπών τύπου βλέπε αν τυχαία τις εντοπίσει κατά την αναζήτηση της επικεφαλίδας.

Επιπλέον προβλήματα μπορεί να προκύψουν όταν κάποια επικεφαλίδα (κυρίως θεματική) δεν εντοπίζεται στον Δημόσιο Κατάλογο έτσι όπως επιθυμούμε να την χρησιμοποιήσουμε. Δεν γνωρίζουμε για παράδειγμα αν η επικεφαλίδα δέχεται κάποια τοπική υποδιαίρεση με αποτέλεσμα να ανατρέχουμε στις έντυπες οδηγίες που είχε διανεμίσει στο παρελθόν η ΕΒΕ για τις θεματικές υποδιαίρεσεις για να κρίνουμε αν μπορούμε να την προσθέσουμε ή όχι.

Όπως είναι φυσικό, ο κατάλογος της ΕΒΕ, όπως άλλωστε και κάθε κατάλογος, ενημερώνεται και αναθεωρείται σε καθημερινή βάση. Καθώς λοιπόν, οι επικεφαλίδες εμπλουτίζονται ή/και διορθώνονται συνεχώς, μία επικεφαλίδα που αντλήσαμε σήμερα από την ΕΒΕ μπορεί αύριο να έχει τροποποιηθεί ή/και εμπλουτισθεί. Ο καταλογογράφος θα εντοπίσει πιθανόν την όποια αλλαγή μπορεί να έχει συμβεί μόνο όταν τύχει να χρησιμοποιήσει εκ νέου την ίδια επικεφαλίδα.

Τελευταία, η Εθνική Βιβλιοθήκη ενώ μεταφράζει LCSH, συνδέει την επικεφαλίδα από τις LCSH με την μετάφρασή της στα νέα ελληνικά μέσω της παραπομπής «βλέπε». Αρκετές βιβλιοθήκες που χρησιμοποιούν τις επικεφαλίδες της Εθνικής Βιβλιοθήκης σε συνδυασμό με τις LCSH προτιμούν έτσι την μετάφραση που δίνει η Εθνική Βιβλιοθήκη. Δεν είναι ωστόσο λίγες οι φορές που ο βιβλιοθηκονόμος χρησιμοποιεί διαφορετική μετάφραση καθώς θεωρεί ότι η μετάφραση της Εθνικής Βιβλιοθήκης έχει αδυναμία. (π.χ. copyright, intellectual property)

3. Οι Κατάλογοι Καθιερωμένων Επικεφαλίδων του Συλλογικού Καταλόγου Δημοσίων Βιβλιοθηκών (1999-2008) παρέχονται ηλεκτρονικά σε αλφαβητική μορφή. Μέσα από αυτούς καταλόγους ο βιβλιοθηκονόμος δεν μπορεί να έχει την πλήρη εγγραφή της επικεφαλίδας που επιθυμεί να εισάγει (δεν γνωρίζει αν π.χ. δέχεται γεωγραφική υποδιαίρεση). Αποτέλεσμα αυτού, είναι ο βιβλιοθηκονόμος να ανατρέχει συνεχώς στα εγχειρίδια του UNIMARC και στους κανόνες – οδηγίες του ΣΚΔΒ για την καθιέρωσή της όποιας επικεφαλίδας, εάν δεν έχει αποκτήσει μέσω της εμπειρίας βαθειά γνώση αυτών.

4. Προσέγγιση επίλυσης των προβλημάτων με τη συμμετοχή των χρηστών

Η ανάπτυξη συνεργατικών καταλόγων (social OPAC) που βασίζονται στη συμμετοχή των χρηστών αποτελεί πλέον πραγματικότητα η οποία ανέδειξε μια νέα δυναμική στη θεματική ευρετηρίαση. Η τεχνολογία αυτή υιοθετήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Παντείου Πανεπιστημίου η οποία ανέπτυξε το σύστημα OPACIAL (Gavrilis, Kakali & Papatheodorou, 2008). Στο σύστημα αυτό - εκτός από μια σειρά δυνατοτήτων, όπως αυτή της ενοποιημένης θεματικής αναζήτησης από την ψηφιακή βιβλιοθήκη ΠΑΝΔΗΜΟΣ, της προβολής των θεματικών επικεφαλίδων κ.α. - δημιουργήθηκε ένα σύννεφο επισημειώσεων (tag cloud), μια τοπική κοινωνική ταξινόμηση. Συγκεκριμένα οι χρήστες αξιοποίησαν τις δυνατότητες για εισαγωγή σχολίων και κοινωνικών επισημειώσεων, που τους έδινε το σύστημα και εμπλούτισαν το σύννεφο επισημειώσεων, και υιοθέτησαν ένα εναλλακτικό τρόπο αναζήτησης. Η συμπεριφορά αυτή των χρηστών μελετήθηκε μέσω ποιοτικής αξιολόγησης με χρήση ερωτηματολογίων και δομημένων συνεντεύξεων.

Στη συνέχεια οι επισημειώσεις αναλύθηκαν και κατηγοριοποιήθηκαν με σκοπό τον εντοπισμό των αναγκών των χρηστών. Συγκεκριμένα αναλύθηκαν 582 επισημειώσεις που αφορούσαν 245 βιβλιογραφικές εγγραφές. Ανάμεσα στα αποτελέσματα αναδείχθηκε ότι οι χρήστες επισημαίνοντας τεκμήρια μέσω των tags, ήθελαν, τις περισσότερες φορές, να εμπλουτίσουν τη θεματική περιγραφή των τεκμηρίων με περισσότερες λέξεις – κλειδιά. Άλλοτε, πιο σπάνια, ήθελαν να διαφοροποιηθούν από την θεματική περιγραφή των επαγγελματιών πληροφόρησης σαν ένα τρόπο έμμεσης διόρθωσης των θεματικών επικεφαλίδων (Kakali C. & Papatheodorou C., 2010a). Όπως δείχνει αναλυτικά ο Πίνακας 1, η κατανομή των επισημειώσεων ήταν αντιστρόφως ανάλογη του αριθμού των θεματικών επικεφαλίδων των εγγραφών, δηλαδή όσο αυξανόταν ο αριθμός των θεματικών επικεφαλίδων τόσο μειωνόταν η αριθμός των επισημειώσεων ανά βιβλιογραφική εγγραφή. Στην ίδια μελέτη διαπιστώθηκε ένας μεγάλος αριθμός από τις επισημειώσεις να συνιστούν νέους όρους (46.2%) για το αρχείο των καθιερωμένων όρων της Βιβλιοθήκης. Οι επισημειώσεις αυτές αναζητήθηκαν και σε άλλα συναφή αρχεία καθιερωμένων όρων (LCSH, SSIT, NDC, Worldnet) και το μεγαλύτερο ποσοστό κάλυψης τους ήταν από την Wikipedia (61.7%).

Πίνακας 1: Αριθμός θεματικών επικεφαλίδων στις επισημειωμένες εγγραφές

Αριθμός θεματικών επικεφαλίδων											
		0	1	2	3	4	5	6	8	Total	
Αριθμός επισημειώσεων	1	2	43	60	57	45	3	4	1	215	
	2	1	13	19	8	8	5	3	0	57	
	3	0	18	22	10	7	4	5	0	66	
	4	0	12	17	20	2	0	0	1	52	
	5	0	5	20	8	0	2	0	0	35	
	6	0	5	12	8	4	1	0	0	30	
	7	0	8	5	4	4	0	0	0	21	
	8	0	2	5	7	2	0	0	0	16	
	9	0	6	4	6	2	0	0	0	18	
	10	0	3	3	4	0	0	0	0	10	
	11	0	10	10	6	7	0	0	0	33	
	14	0	1	5	4	4	0	0	0	14	
	15	0	4	7	2	2	0	0	0	15	
	Total		3	130	189	144	87	15	12	2	582

Συνεχίζοντας την έρευνα αυτή, οι βιβλιοθηκονόμοι – καταλογογράφοι του Παντείου Πανεπιστημίου αξιολόγησαν τη σημασιολογική αξία των εννοιών των επισημειώσεων και συζήτησαν την δυνατότητα αξιοποίησης τους και στο πλαίσιο της θεματικής ευρετηρίασης των τεκμηρίων. Συγκεκριμένα αναλύοντας τη σημασιολογική συσχέτιση των θεματικών επικεφαλίδων σε 30 βιβλιογραφικές εγγραφές που είχαν επισημειωθεί με λέξεις ή φράσεις από τους χρήστες, βρήκαν ότι το μεγαλύτερο μέρος των επισημειώσεων (40 – 60%) εμπλούτιζαν την θεματική περιγραφή των τεκμηρίων. Συγκρίνοντας στη συνέχεια τις επισημειώσεις των χρηστών της βιβλιοθήκης, με επισημειώσεις που εισήχθησαν από χρήστες του LibraryThing, για τα ίδια τεκμήρια, βρέθηκε ότι οι επισημειώσεις των τοπικών χρηστών είναι πολύ πιο εύστοχες και σημαντικές (Kakali C. & Papatheodorou C., 2010b).

Στο πλαίσιο αυτό αναπτύχθηκε εποικοδομητικός προβληματισμός και συζήτηση στο προσωπικό της βιβλιοθήκης και ιδιαίτερα στους καταλογογράφους. Γνωρίζοντας τη σημασία της συνεργασίας – ιδιαίτερα ανάμεσα σε μέλη ΔΕΠ και βιβλιοθηκονόμους - που

χρειάζεται να υπάρχει πάντα με τις κοινότητες των χρηστών σε θέματα ορολογίας και απόδοσης επιστημονικών όρων, έγιναν προτάσεις για δημιουργία περιβάλλοντος που θα βοηθήσει την ανάπτυξη της συνεργασίας αυτής (π.χ. wiki). Ακόμα, οι καταλογογράφοι αναγνωρίζοντας το ρόλο των κοινωνικών ταξονομιών και τη δυναμική τους, συμφώνησαν στην άποψη να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους την άποψη των χρηστών που εκφράζεται μέσα από τις λέξεις – έννοιες των επισημειώσεων. Για αυτό το λόγο προτάθηκε η κατά περιόδους αξιολόγηση των επισημειώσεων από τους θεματικούς καταλογογράφους.

5. Συμπεράσματα και προτάσεις

Η ύπαρξη ενός ενιαίου Εθνικού Αρχείου Καθιερωμένων Εγγραφών με δυναμική και καθημερινή ενημέρωση είναι το αρχικά ζητούμενο. Στην εποχή της ψηφιακής επιμέλειας η υπηρεσία αυτή θα παίζει πολλαπλό ρόλο και θα δώσει δυνατότητες σημασιολογικής διαλειτουργικότητας ανάμεσα στο συμβατικό και ψηφιακό χώρο που θα συνυπάρχουν. Από την διεθνή πρακτική και την υπάρχουσα νομοθεσία το ρόλο αυτό πρέπει να τον έχει η Εθνική Βιβλιοθήκη της χώρας μας.

Για την έναρξη μιας συλλογικής και συντονισμένης προσπάθειας προς αυτή την κατεύθυνση μια ρεαλιστική πρόταση η ανάπτυξη ενός ιστοτόπου ο οποίος θα περιέχει πληροφορίες σε σχέση με τα Αρχεία Καθιερωμένων Επικεφαλίδων και την πολιτική που ακολουθεί η κάθε Βιβλιοθήκη, όλα τα σχετικά εγχειρίδια τόσο για την σωστή χρήση και δημιουργία των επικεφαλίδων, όσο και για την σωστή καθιέρωσή τους. Επιπλέον ένα Forum επικοινωνίας για την ανταλλαγή απόψεων σε θέματα μετάφρασης, καλύτερης απόδοσης όρων κλπ. και για την επίλυση τεχνικών ή άλλων προβλημάτων σε σχέση με την καθιέρωση στα αυτοματοποιημένα συστήματα αποτελεί μια επιπλέον πρόταση. Επιπρόσθετα θα πρέπει να γίνεται από μέρους της Βιβλιοθήκης άμεση σύνδεση της ξενόγλωσσης επικεφαλίδας με την απόδοσή της στην ελληνική. Τέλος, προτείνεται η αξιοποίηση των κοινωνικών επισημειώσεων στους καταλόγους των βιβλιοθηκών ώστε να επωφεληθούν από τη νέα δυναμική που αυτές παρουσιάζουν. Στην επίτευξη του σκοπού αυτού θα βοηθήσει η υιοθέτηση των εργαλείων ενίσχυσης της συνεργασίας (collaboration tools), όπως η πρόταση για τη δημιουργία wiki για την άμεση επικοινωνία σε θέματα ορολογίας μεταξύ θεματικών καταλογογράφων και κοινότητες χρηστών.

Βιβλιογραφία

Άνθη-Καλοφωλιά, Έλλη. *Αξιοπιστία και αποτελεσματικότητα των ελληνικών καταλόγων : ασυνέπειες και λάθη στα αρχεία καθιερωμένων ονομάτων*, 2004. In 13^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Κέρκυρα (GR), 13-15 Οκτωβρίου. [Conference Paper] <http://conferences.ionio.gr/palc2004/pdfs/Anthi.pdf> [viewed 23-6-2010]

Γαβρίλης, Δημήτρης, Κακάλη, Κωνσταντία and Διακάκη, Άννα *Θεματική ενοποίηση δημοσίων καταλόγων και ψηφιακών βιβλιοθηκών.*, 2007 . In 16^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Πειραιάς (GR), 1-3 Οκτωβρίου. [Conference Paper]

Γιαννίμπας, Διονύσιος. *Ο Θησαυρός Ελληνικών Όρων : ένα εργαλείο για τη θεματική οργάνωση του περιεχομένου*, 2005. In ΕΛΕΤΟ 5^ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία», Λευκωσία (CYP), 13-15 Νοεμβρίου. [Conference Paper] http://www.eleto.gr/download/Conferences/5th%20Conference/5th_15-36-Giannimbaspaper.pdf [viewed 20-6-2010]

Ζάχος, Γεώργιος Κ. *Εθνική Βιβλιοθήκη και ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες : επεκτείνοντας τα όρια μαζί...*, 2003. In 12^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Σέρρες (GR), 12-14 Νοεμβρίου. [Conference Paper] <http://eprints.rclis.org/9505/1/12psab015.pdf> [viewed 20-6-2010]

Κούης, Δ., Τσιμπόγλου, Φ., Ασπρογέρακα, Θ., Παλαιός, Α., Φραγκούλη, Α., Ευθυμίου, Φ. and Βουγιουκλής, Γ. *Ελληνικός Συλλογικός Κατάλογος – Εξελίξεις και Προοπτικές*, 2005. In 14^ο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα (GR), 1-3 Δεκεμβρίου. [Conference Paper] http://eprints.rclis.org/7076/1/tsimpoglou_psab_14_kouis_ver_2_2_Filip.pdf [viewed 10-6-2010]

Μπουλαλά, Σέβη. *Το πρόγραμμα αναδρομικής καταλογογράφησης του Πανεπιστημίου Κρήτης. Επιτεύγματα, εμπειρίες και προβληματισμοί*, 2000. In 9^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα (GR), 18-20 Δεκεμβρίου. [Conference Paper] <http://eprints.rclis.org/10284/1/9psab010.pdf> [viewed 12-6-2010]

Μπόκος, Γεώργιος Δ. *Εισαγωγή στη επιστήμη της πληροφόρησης*. Αθήνα: Παπασωτηρίου, 2001.

Πεπονάκης, Μανόλης and Σφακάκης, Μιχάλης. *Αξιολόγηση διαλειτουργικότητας μεταδεδομένων μεταξύ των ιδρυματικών αποθετηρίων και των καταλόγων (OPACs) των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών.*, 2008. In 17^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Ιωάννινα (GR), 24-26 Σεπτεμβρίου. [Conference Paper] <http://eprints.rclis.org/16423/1/b11.2.Peponakis.pdf> [viewed 18-6-2010]

Προκοπίδου, Γεωργία, Μοσχόπουλος, Διονύσης and Παπαθεοδώρου, Χρήστος. *Εννοιολογική ομοιογένεια : αξιοποίηση ταξινομικών συστημάτων*, 2004. In 13^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Κέρκυρα (GR), 13-15 Οκτωβρίου. <http://conferences.ionio.gr/palc2004/pdfs/Prokopiadou.pdf> [viewed 18-6-2010]

Στρατής, Ματθαίος Σ. *Ο Κατάλογος Καθιερωμένων Επικεφαλίδων (Authorities) της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος*, 2006. In Ημερίδα με θέμα «Συνεργασίες λαϊκών βιβλιοθηκών – Εργαλεία, πρότυπα και συλλογικοί κατάλογοι», Λιβαδειά (GR), 24 Νοεμβρίου. [Conference Paper] http://vivl-livad.voi.sch.gr/sylogikoskatalogos/HMERIDA_2006/recommendations/B/3-stratis.pdf [viewed 15-6-2010]

Τσάφου, Σταματίνα and Χατζημαρή, Στέλλα. *Θησαυροί και θεματική ευρετηρίαση στις ελληνικές βιβλιοθήκες*, 2001. In 10^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Θεσσαλονίκη (GR), 15-17 Οκτωβρίου. [Conference Paper] <http://eprints.rclis.org/10271/1/10psab032.pdf> [viewed 15-6-2010]

Clavel-Merrin, Genevieve. 2004. MACS (Multilingual Access to Subjects): A virtual authority file across languages. *Cataloging & Classification Quarterly* 39, no. 1/2: 323–30.

Gavrilis, D., Kakali, C., & Papatheodorou, C. (2008). Enhancing library services with Web 2.0 functionalities. In *Proceedings of the 12th European Conference on Research and Advanced Technology for Digital Libraries (Aarhus, Denmark, September 14 - 19, 2008)*. Lecture Notes In Computer Science, vol. 5173. Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, 148-159. Doi: 10.1007/978-3-540-87599-4_16

Kakali C. & Papatheodorou C. (2010). Exploitation of folksonomies in subject analysis. *Library & Information Science Research*, vol. 32, 3 192-202 Doi:10.1016/j.lisr.2010.04.001

Kakali C. & Papatheodorou C. (2010). Could Social Tags Enrich the Library Subject Index? In *Libraries In the Digital Age*, Zadar, Croatia, May 24-28, 2010. [Conference Paper]

- Kipp, M.E.I. (2006). Complementary or discrete contexts in online indexing: a comparison of user, creator, and intermediary keywords. *Canadian Journal of Information and Library Science* 30(3). Retrieved October 26th, 2009 from <http://dlist.sir.arizona.edu/1533/01/mkipp-caispaper.pdf>
- Lawson, K. (2009). Mining social tagging data for enhanced subject access for readers and researchers. *The Journal of Academic Librarianship* 35(6), 574-82.
- Lin, X., Beaudoin, J. E., Bui, Y., & Desai, K. (2006). Exploring characteristics of social classification. In *Proceedings of the 17th ASIS&T Classification Research Workshop*, Austin, Texas, USA. J. Furner & J. T. Tennis (Eds.). Retrieved November 20th, 2009 from <http://dlist.sir.arizona.edu/1790/01/lin.pdf>.
- McCulloch, E. and MacGregor, G. (2006). Collaborative Tagging as a Knowledge Organisation and Resource Discovery Tool. *Library Review* 55, 5.
- Mendes, L.H. Quinonez-Skinner J., & Skaggs D. (2008). Subjecting the catalog to tagging. *Library Hi Tech* 27(1), 30-41.
- O'Neill, Edward T. and Lois Mai Chan. 2003. FAST (Faceted Application of Subject Terminology): a simplified LCSH-based terminology. World Library and Information Congress: 69th IFLA General Conference and Council, 1-9 August 2003, Berlin, http://www.ifla.org/IV/ifla69/papers/010e-O'Neill_Mai-Chan.pdf (accessed 2 June 2008).
- Taylor, Arlene G. and Daniel N. Joudrey. 2002. On teaching subject cataloging. *Cataloging & Classification Quarterly* 34, no. 1/2: 223-32.
- Thomas, M., Caudle D. & Schmitz C. (2009). To tag or not to tag? *Library Hi Tech* 27(3), 411-334.
- Voss, J. (2006). Collaborative thesaurus tagging the wikipedia way. Retrieved July 18th, 2009 from <http://arxiv.org/abs/cs.IR/0604036>.
- Yi, K. & Chan, L. M. (2009). Linking folksonomy to Library of Congress subject headings: an exploratory study. *Journal of Documentation* 65(6), 872-900.